

Emakeeleõppest ja keelekasutusest lähivaates: tähendused, praktikad, väljakutsed ja soovitused

Keiu Telve
Tartu Ülikool,
Etnoloogia osakond, teadur
Antropoloogia Keskus, asutaja

Hanna Eimla
Piibe Lukkats

ANTROPOLOOGIA
KESKUS

SISUKORD

Kvalitatiivse osa
meetodid ja valim

Eesti keele tähendus
ja side Eestiga

Eesti keele hoidmise
praktikad ja
väljakutsed

Eesti keele õpe ja väljakutsed

Soovitused - pere, kogukond,
kool ja riik

Meetod ja valim

1

Ankeetküsitlus 427
vastajaga

14

süvaintervjuud

3

grupiintervjuud

7

ekspertintervjuud

Süvaintervjuud

Soomes elavate eesti peredega:

- 1) pered, kes ei pea eesti keelt oluliseks,
- 2) hiljuti Soome kolinud pered,
- 3) teismeliste lastega pered,
- 4) aktiivsed lapsevanemad, kes tahaksid ise keeleõpet koordineerida,
- 5) erivajadustega laste vanemad.

Grupiintervjuud ja koosloome

Võimalus koguda kollektiivset tagasisidet, luues hea pinnase teemade arendamiseks ning üksteise kogemuste täiendamiseks; kaasasime eesti keele **õpetajaid, lapsevanemaid ja haridusvaldkonnaga seotud inimesi**

Ekspertintervjuud

Üleilmakooli juht **Helja Kirber**; keeleteadlane **Larissa Aksinovitš**; EKI väliseesti koolivõrgustiku koordinaator **Merike Barborak**; HTM nõunik **Kätlin Kõverik**; Espoo oma emakeele õpetuse planeerija **Siiri Kerma**; perenõustaja **Cathy Kononow** ja anonüümseks jääda sooviv haridusekspert

Eesti keele tähendus ja side Eestiga

Ühendus kodumaaga

Paljude perede jaoks tähendab eesti keele rääkimine ühendust kodumaaga ja emakeele olulisust.

Emotsioonide keel

Eesti keeles väljendatakse tundeid ja tugevaid emotsioone. Tunnete väljendamine oma emakeeles on sügavama tähendusega kui võõrkeeles.

Puhkus soome keelest

Pidev võõrkeelne keskkond kurnab ja kodu on koht, kus soovitakse rääkida keeles, mis tuleb loomulikult.

Olmemurede mõju keeleõppele

Osad pered jätkuvalt tihedalt seotud elu ja perega Eestis, teised aga jõuavad elutempo või majanduslike võimaluste tõttu Eestisse harva ning ei näe enda sidumises Eestiga enam suurt mõtet.

„Emme ütlevad siis, kui on tõesti viga midagi: „Emmmeee“ [hädas häälega].“
(Tea, 2 lapse ema)

„Terve päev räägid soome keelt, kodus tahaks ikka emakeeles suhelda. Ei jaks seda soome keelt kogu aeg.“ (Maria, 1 lapse ema)

Killustunud eestlaskond

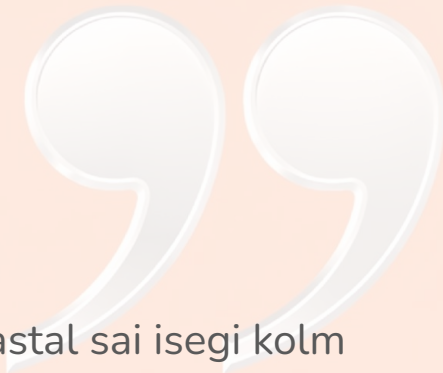
Lahkusid Eestist pettumuse tõttu
ja tunnevad kodumaaga distantssi

vs

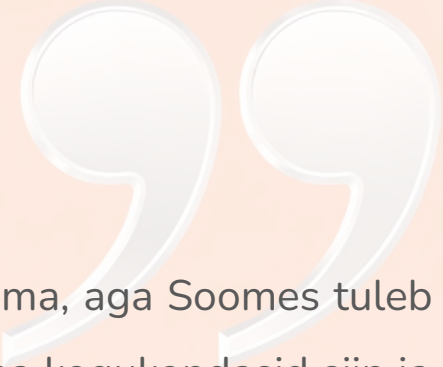
Omavad häid töökohti, käivad tihti
Eestis ning säilitavad tugeva side
koduriigiga

- Eestlaste kogukond jaguneb sotsiaal-majanduslikult ja ideoloogiliselt
- Tuntakse lõhet enda ja teiste eestlaste vahel, kes on Soome tulnud „rikkust otsima“
- Leidub ka neid, kes arvavad, et olulisem on Soomes elades soome kultuur omaks võtta ja mitte rõhutada oma eestlust

„Me käime väga vähe Eestis, korra aastas kindlasti. Eelmisel aastal sai isegi kolm korda käidud, et seda on juba päris palju. Meie ei jaksa niimoodi sõeluda nagu siin väga paljud nii-öelda patriotlikult sponsoreerivad laevafirmasid ja on nii tublid, et käivad kuus korra ja iga kahe nädala tagant.“ (Eve, 2 lapse ema)

„Mina olen võtnud sellise arusaama, et jah, keelt peab oskama, aga Soomes tuleb elada soome nõuetele, kultuurile vastavalt. Et mitte teha oma kogukondasid siin ja nagu Eestis venelased. Ma pean siia ühiskonda sulanduma. Jah, keele oskamine ei ole kunagi paha, aga et kogukonda nii suureks ajada ja üles ennast tuua, et me oleme nüüd eestlased.“ (Tea, 2 lapse ema)

Teiste keelte mõju kodus

Vanemate päritolu

On peresid, kus lapsed omavahel räägivad soome keeles, kuigi pigem on see levinud peredes, kus on üks vanem soomlane.

Vanemate motivatsioon, aktiivsus ja loovus

Paljud vanemad on sihikindlad eesti keele hoidjad ning jälgivad, et kodukeel oleks eesti keel.

Soome keel

Harjumus rääkida soome keelt kandub edasi ka koju jõudes, tekib uus eesti-soome keel.

Inglise keel

Mõjutab kõiki peresid, mitmekeelsetes peredes on inglise keel ka koduseks suhtluskeeleks.

„Ongi sassis see keelekasutus. Isegi kui ta mõtleb välja, kuidas see eestikeelne sõna peaks kõlama, siis sõna lõpp läheb ikkagi nagu oleks Soomes see sõna lõpp. Näiteks „valged“ on soome keeles „valkoiset“, aga siis ta eesti keeles ütleb „valgsed“. Et selge vahe tuleb sisse: soome keeles käänded ja eesti keeles sõna, paneb kaks asja kokku. Eesti keele grammatika on suhteliselt null. Eks ta neid sõnu vaikselt juba teab, aga lause ülesehitus on täiesti soome.“ (Anton, 2 lapse isa)

„See periood kui nad lasteaeda läksid ja kui nad koju tulid, siis nad hakkasid soome keeles mängima. See tuli nii automaatselt sealt keskkonnast, et läks tund-kaks, enne kui nad lülitasid täiesti oma aju jälle eesti keele peale tagasi.“ (Katrín, 4 lapse ema)

„Ma tahan eesti keelt õpetada lastele nii palju kui võimalik, aga inglise keel surub peale.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Võimalusi igapäevaseks eesti keele hoidmiseks

Ühised (loov)tegevused

Meisterdamine, laulumängud, koomiksite/ miniraamatute ise loomine, sportimine, muuseumis ja huviringides käimine

Eestikeelne keskkond

Kodus eestikeelsed kanalid ja raadio, raamatute (ette)lugemine, videokõned vanavanematega; väljaspool kodu suhtlus teiste eestlastega

Digivahendid

Mängud, harivad videod

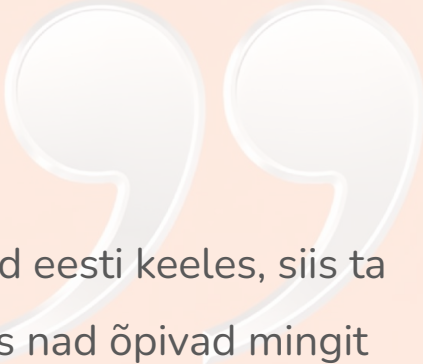
Keelekasutuse korrigeerimine

Korrektsete käänded, võõrkeelsete väljendite või soome keelele ülemineku puhul korrale kutsumine

Pidev „võitlus“ ja kokkulepete saavutamine

Nõuab lapsevanematelt motivatsiooni, aega ja loovust

📄 Tuntakse puudust kvaliteetsest ja kaasaegsest eestikeelsest keeleõppematerjalist ja veebisisust.

„Noorema tütreaga oleme joonistanud ja kirjutanud koomikseid eesti keeles, siis ta loeb neid ette. Siis olen teinud lastele väikseid raamatuid, kus nad õpivad mingit riidet või liiklusvahendit. Sõidame Eestisse ja katsume ette mõelda, et mis sõnu nad seal võiksid vajada. Kui on tulemas jõulupidu, siis olen kirjutanud mõned väikesed luuletused ja siis nad on õppinud neid pähe. /.../ Mul endal keeleõpetajana on see väga kerge. Ma oskan ette näha, et mida võiksid nad tädi Maiega vesteldes vajada, mida vanaisaga, mis oleksid need kõige paremad kümme sõna, millest on kõige rohkem kasu.“ (Marta, 3 lapse ema)

Teismelised

Soome keel

Põhiline suhtlusvahend:
soov sulanduda Soome
ühiskonda + vaba aja
veetmine sõpradega

Eesti keel

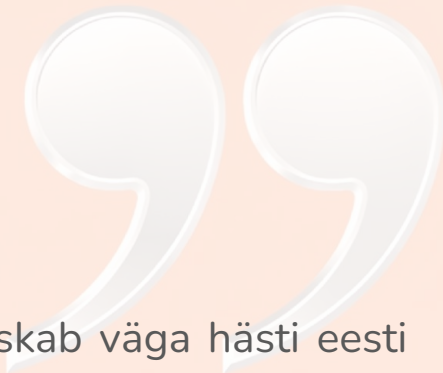
Tihti kui vaid „kohustus“ või
„vanemate keel“, mis on
kaotanud sotsiaalse
atraktiivsuse

Inglise keel

Sotsiaalmeedia ja
videomängud

- ☐ Teismelised vajaksid spetsiifilist tuge, mida hetkel napib, kuna pakutavad eesti keele tunnid ja huviringid on sageli suunatud noorematele lastele.
- ☐ Tuge võivad pakkuda eestikeelsed arvutimängukogukonnad.

„Meil on naabripoiss, kelle isa on eestlane. Ja see poiss oskab väga hästi eesti keelt, aga kui ta meile tuleb, siis ta räägib minu poisiga soome keeles. Neil omavahel on juba lihtsam rääkida soome keeles. Ja siis oleme meie need, kes seal kisame kõrval, et kuule, hallo, räägi eesti keeles, aga nad ei räägi.“ (Katrín, 4 lapse ema)

Eestlaseks olemine Soomes ja eesti keel avalikus ruumis

Eestlased on ka Soomes immigrandid

Isegi soome keelt osates on keeruline olla Soomes elav eestlane. Ka Soome ametnikud ei oska sageli näha eestlast kui „tavalist“ sisserändajat, kes vajab lõimumisabi või sotsiaalset tuge.

Eestlaste negatiivne kuvand

Eestlased on sageli mures oma rahvuskaaslaste käitumise ja selle mõju pärast üldisele kuvandile. Tuntakse, et eestlaste kohati negatiivne maine pärsib igapäevast või tööalast suhtlust.

Ebamugavus avalikult eesti keele kõnelemisel

Kui täiskasvanud võivad tunda teatavat ebamugavust avalikus ruumis eesti keele kõnelemisel, siis laste jaoks on emakeel sotsiaalsetest eelarvamustest veel puutumata.

„Kui ma tunnen, et me oleme väga soomelikus kohas ja eriti Kesk-Soomes, siis mul endal on imelik tunne [eesti keeles rääkida], aga poiss ei taju seda. Tal on täiesti ükskõik. Ta räägib kõva häälega [eesti keelt].“ (Anton, 2 lapse isa)

Seltsitegevus Soomes

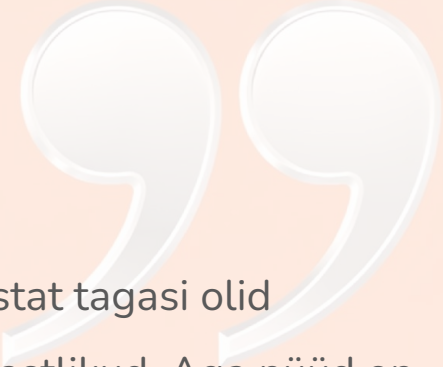
Keelelise ja kultuurilise identiteedi toetamine

- Ei ole pelgalt vaba aja veetmine, vaid keskkond, mis toetab keelelist ja kultuurilist identiteeti ja täiendab sõnavara
- Tähtis pigem esimese generatsiooni soome-eestlastele, aga on ka erandeid
- Koorilaul ja rahvatants, tantsu- ja laulupeod
- Laste keeleõppelaagrid, kus ollakse terve nädal eestikeelses keskkonnas

Emakeele säilitamine on iseenesestmõistetav

- Kuna Soome on Eestile lähedal, ei tegeleta keele teadliku hoidmisega nii aktiivselt kui kaugemates väliseesti kogukondades
- Pikaajaliselt Soome elama jäänud eestlased võivad muutuda keeleliselt mugavaks
- Eesti keel kui kitsa siseringi keel
- Eesti elu ja eestlaseks olemine on võõraks jäänud

📌 Algatused põrkuvad tihti eestlaste introvertsuse vastu. Vajadus luua rohkem organiseeritud ja toetavaid võrgustikke, mis viiksid eesti keelt kõnelevad pered kokku viisil, kus keelekasutus oleks loomulik ja vaba akadeemilisest survest. Samuti tuleks tagada, et keeleõppelaagrid oleksid kättesaadavad võimalikult paljudele vanuserühmadele ja erineva sotsiaalmajandusliku taustaga ning erinevate piirkondade peredele.

„Kahe tuhandete aastate algus ja võib-olla kümme-viisteist aastat tagasi olid hiilgeajad, kui eestlased tulid järjest [Soome] ja kõik olid entusiastlikud. Aga nüüd on eestlased kohanenud. Need, kes siin on püsivalt, muutuvad natuke laisaks ja mugavaks. Ja need, kes siin käivad tööl, neid väga ei huvita, sest nende kodu on tegelikult Eestis. Aga me üritame ikkagi, organiseerime neid üritusi ja kes tuleb, see tuleb.“ (Mart, 2 lapse isa)

Eesti ja soome haridussüsteemide erinevus

Kujundab perede ootusi keeleõppele

Tajutakse erinevust Eesti ja Soome haridussüsteemide ning pedagoogiliste väärtushinnangute vahel: Soome haridussüsteemile on omane lapsekeskne ja vähem survet avaldav lähenemine, Eesti perede hariduslikust kogemusest tulenevad keeleõppe ootused akadeemilisemale struktuurile.

Silmaringi avardamine ja positiivne kogemus

- Rõhuasetus eesti kultuuri tutvustamisel ja lapse silmaringi avardamisel
- Loob Eestiga emotsionaalse side ja hoiab keele elavana, mitte ei muudaks seda järjekordseks kurnavaks õppeaineks
- Tagab võimaluse säilitada suhtlus eesti sugulastega

Rangem ja süvitsiminevam keeleõpe

- Vabadus kui oht keelelise sügavuse saavutamisel
- Ilma akadeemilise pingutuseta (nt luuletuste õppimine, kohustuslik kirjandus) võib eesti keele nüansside omandamine jääda pinnapealsemaks
- Korrektne keeleoskus nii kõnes kui kirjas = professionaalsus ja võimalused tööturul ning soovi korral võimalus Eestis õppida

„Eesti ja Soome kooli ei saa isegi võrrelda, need on nagu öö ja päev. Mina olen väga-väga õnnelik, et ma oma lapsed siia kooli sain. Nad ärkavad hommikul üles ja nad tahavad kooli minna. Eestis oli vastupidi. [---] Kui nad hakkasid koolis käima, siis mõtlesin, et issand jumal, neil ei jäetagi õppida, poisid harjuvad ära sellega, et kõik on liiga lihtne.“ (Klaarika, 2 lapse ema)

Õpetaja roll

Huvitegevuse juurde suunaja

Õpetaja märkab lapse huvisid ja oskab soovitada järgmisi samme

Sädeinimene

Südamega asja juures

Keele- ja kultuurikandja

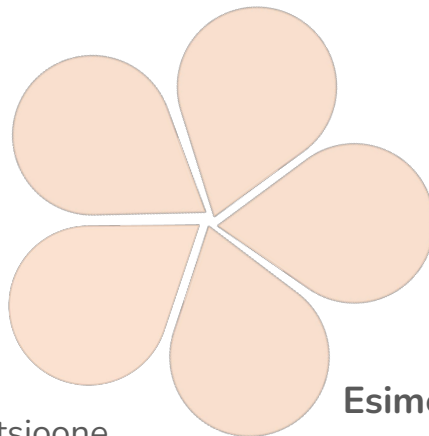
Hoiab üleval eesti kultuuri, traditsioone (nt tähtpäevi), kirjandust ning loob kontakti „eestlusega“

Esimene kontakt on määrav

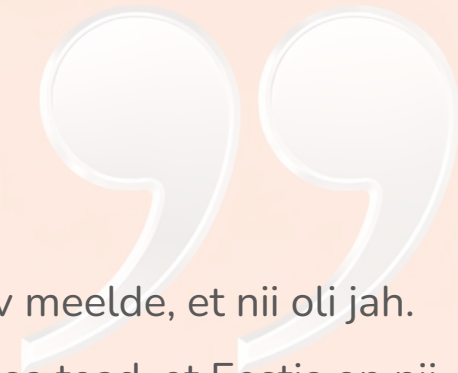
Üks juhuslik halb kogemus/ sobimatu metoodika võib tekitada lapses pöördumatu vastureaktsiooni eesti keele õppimise suhtes

Tugiisik

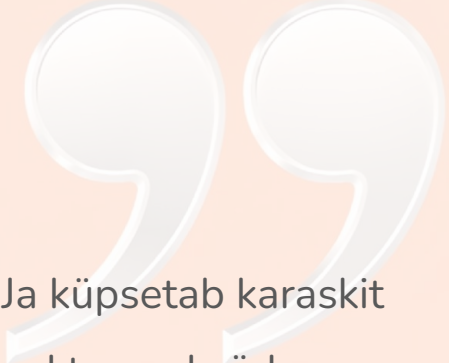
Oluline kontaktisik kui laps vajab erituge või pere Soome ühiskonda paremini sisse elamist

Õpetajate tööd ja pühendumist hinnatakse kõrgelt. Õpetajaid tuleks rohkem tunnustada ning toetada struktureeritud õppematerjalidega. Veel võiks õpetajaid innustada koostööle ja võrgustumisele.

„Kui sügisel oli mardipäev ja kadripäev, siis tuli enda lapsepõlv meelde, et nii oli jah. Ja vahepeal, kui laps tuleb koju, siis ta niimoodi [küsib], et kas sa tead, et Eestis on nii, et sa tead jah. Aga need on sellised asjad, mida ise nii palju ei ole kodus räägitud, sest see ei ole meie igapäevaelu. Et selles suhtes on nendest tundidest kasu.“ (Marju, 3 lapse ema)

„Õpetaja tutvustab erinevaid eesti pühi, [näiteks] vastlapühad. Ja küpsetab karaskit kadripäevaks ja niimoodi. Peaks just neid õpetajaid toetama – nad teevad südamega seda, aga nad teevadki [puhtalt] enda initsiatiivist.“ (Eeva, 2 lapse ema)

Kooli suhtumine: toetav või mitte

Teadlikkus mitmekeelsusest on madal

Näiteks lasteaia vanematele, et laps eesti keeles rääkida ei tohi ja ka ema peaks kodus soome keeles rääkima.

Õpiraskuste ja neuroloogiliste eripärade hiline avastamine

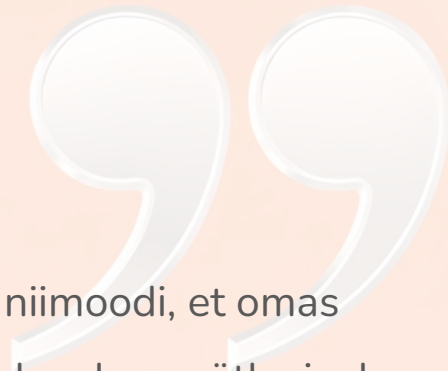
Koolid tõlgendavad lapse raskusi (düsleksia, ATH) sageli ekslikult kui puudulikku soome keele oskust.

Keeleküsimused

Üks lapsevanem märkis, et tema meelest näevad õpetajad eesti last kui lihtsat sihtmärki kiusamiseks.

Erivajaduste ebapiisav toetamine

Õpetajatel puuduvad sageli vastav haridus, piisav aeg tunni ettevalmistamiseks ja meetoodilised oskused, et erivajadustega õpilasi tavatunni raames tulemuslikult aidata.

„Lasteaias vanem tüdruk on neli aastat vait olnud ja seal öeldi niimoodi, et oma keeles rääkida ei tohi. Kodus ma peaksin ka rääkima soome keeles. Ja ma ütlesin, kas te teete nalja. Et kas ma suretan siis oma keele välja. Aga nüüd, kui teine laps lasteaeda läks, öeldi, et oma keel on tähtis, vahet ei ole, mis keeles nad räägivad, peaasi, et nad hästi ennast tunnevad. Minu vanem tüdruk nüüd ei räägigi lasteaiakasvatajatega, sest ta on surutud oma mulli, ja teine tüdruk laulab ja jutustab ja tunneb ennast rohkem vabamalt.“ (Dagmar, 2 lapse ema)

Soovitused - pere

Laiem
teadlikkus

Kodune
praktika

Kontaktide
tekkimine

- Mõista, et pere hoiakud ja järjepidev eesti keele toetamine on emakeele säilimise aluseks.
- Soovitada lastevanematel rääkida lapsega ainult eesti keeles, isegi kui laps vastab soome keeles.
- Soodustada eesti juurtega perede vaheliste kontaktide tekkimist: jagada kogemuslugusid, kuidas peres korraldatakse laste trenni- ja huviringi jõudmist; toetada eesti perede ühiseid väljasõite.

Soovitused - kool ja õpetaja

**Õpperühmade
suurus ja tase**

**Kaks
õpiteekonda**

**Info
levitamine ja
koostöö**

- Moodustada homogeensemad õpperühmad vastavalt vanusele ning keeleoskustasemele.
- Ühe õpiteekonna rõhuasetus eesti kultuuri tutvustamisel, teisel rangem ja süvitsiminev keeleõpe.
- Tugevdada koostööd lapsevanematega Wilma platvormi kaudu. Luua võrgustikud koolide võtmeisikutega, kes oleks valmis kooli infokanalites jagama teavet emakeele tundidesse registreerimise kohta.

Soovitused - kogukond

Vaba
keskkond
eesti keele
kasutamiseks

Ühtsem
kogukond
aitab kaasa
emakeele
hoidmisele

Info ja toetus

- Luua akadeemilise surveta keskkondi ja võrgustikke eesti keele kasutamiseks ja uute kontaktide tekkeks.
- Soome-eestlaste grupi kihistumine loob olukorra, kus ühtse tugivõrgustiku tekkimine on raskendatud.
- Kasutada EOVS-i, saatkonda ja EHS-i aktiivseks teavitustöök. Toetada eesti keele õppe teemaliste kvaliteetsete kommunikatsioonimaterjalide loomist ja levitamist.

Soovitused - riik

Riiklikud
teavitus-
kampaaniad

Toetada
keskustest
kaugemaid
piirkondi

Koostöö Soome
riigi ja
omavalitsustega

- Algatada riiklikke kampaaniaid ja toetada oma emakeele õppe olulisust esile toovate materjalide loomist.
- Toetada kaugemaid piirkondi kaug- ja hübriidõppe mudelitega (nt Üleilmakooli laiendus Soome).
- Pidada andmepõhist dialoogi ja korraldada ministriumidevahelisi kohtumisi emakeeleõppe teemal.

Aitäh kuulamast!

www.antropoloogia.ee